

Tadeusz Oracki

W związku z artykułem Marii Walo o W. T. Wisłockim

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3, 491-492

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ARTYKUŁY RECENZYJNE i POLEMIKI

Tadeusz Oracki

W związku z artykułem Marii Walo o W. T. Wislockim*

Lektura artykułu Marii Walo rodzi szereg wątpliwości, wśród których na czoło wysuwa się sam temat, nie związany jednak z charakterem czasopisma „poświęconego przeszłości ziem Polski północno-wschodniej”. Bogata korespondencja W. T. Wisłockiego, znajdująca się nie tylko we wrocławskim Ossolineum (o czym informuje autorka) czy w Lwowskiej Bibliotece Naukowej im. W. Stefanyka, lecz także w Bibliotece Kórnickiej oraz w Bibliotece PAN w Krakowie, zawiera wiele interesującego materiału do kontaktów Wisłockiego z działaczami i instytucjami zajmującymi się sprawami Pomorza, Wielkopolski i Kaszub. Wystarczy przypomnieć m.in. jego kontakty z Towarzystwem Opieki Kulturalnej nad Polakami Zagranicą, z Instytutem Spraw Narodowościowych w Warszawie, Instytutem Bałtyckim w Gdyni, z redakcją wejherowskiego czasopisma „Zrzesz Kaszëbskô”, z księgarzami polskimi w Gdańsku (Roman Czarliński, A. J. Pilarczyk), z Zygmuntem Mocarskim z Torunia i Zygmuntem Wojciechowskim z Poznania oraz z działaczami na rzecz Mazurów (Jakub Glass, Jerzy Kurnatowski), Łużyczan i Pomorzan (Alfons Parczewski). Ten temat czeka na swego autora.

Autorka nie zna podstawowych polskich opracowań o W. T. Wislockim¹, a nawet jego biogramów znajdujących się w dostępnych leksykonach i encyklopediach². Wiedza autorki o polskim życiu kulturalnym i naukowym we Lwowie jest powierzchowna, stąd też szereg błędów i nieścisłości. Należy prostować przynajmniej ważniejsze z nich.

Maria Walo podaje, że Wisłocki „został aresztowany przez funkcjonariuszy gestapo”, co nie odpowiada prawdzie, gdyż aresztowali go 11 lipca 1941 r. nacjonałiści ukraińscy i oni właśnie go zamordowali³. Bałamutne informacje podaje autorka zarówno o „Przewodniku Bibliograficznym”, redagowanym

* M. Walo, *Archiwum Władysława Tadeusza Wisłockiego w zbiorach Lwowskiej Biblioteki Naukowej im. W. Stefanyka NAN Ukrainy*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1999, nr 1, ss. 117–121.

¹ S. Wierzyński, *Władysław Tadeusz Wisłocki*, Pamiętnik Literacki, 1946, z. 3–4, ss. 425–430; H. Batowski, *Władysław Tadeusz Wisłocki (1887–1941)*, Kwart. Hist., 1946, z. 3–4, ss. 632–633; J. Loret-Heintsch, *Władysław Tadeusz Wisłocki i jego „Ruch Słowiański”*, Ze Skarbcza Kultury, 1967, z. 19, ss. 107–146.

² *Encyklopedia wiedzy o książce*, Wrocław 1971, szp. 2016–2017 i 2482–2483; *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Treichel, Warszawa–Łódź 1972, ss. 966–967; *Słownik współczesnych pisarzy polskich*, red. E. Korzeniewska, t. 3, Warszawa 1964, ss. 498–500.

³ Zob. m.in.: B. Olszewicz, *Lista strat kultury polskiej (I IX 1939–I III 1946)*, Warszawa 1947, s. 307; M. Rutowska, *Lista strat osobowych bibliotekarstwa polskiego w czasie II wojny światowej*, Przegląd Biblioteczny, 1981, z. 2, s. 192; S. Sierotwiński, *Kronika życia literackiego w Polsce pod okupacją hitlerowską w latach 1939–1945*, t. 1, Kraków 1988, s. 70. Fakt ten potwierdzają także polskie encyklopedie i leksykony, z wyjątkiem *Wielkiej encyklopedii powszechnej PWN*, w której nieścisła informacja, jakoby Wisłocki został „aresztowany po zajęciu Lwowa przez hitlerowców” (t. 12, Warszawa 1969, s. 354).

według niej przez Wisłockiego w latach 1920—1923 i 1929—1931, jak i o „Ruchu Słowiańskim”, pisząc, że Wisłocki „redagował i wydawał” to czasopismo w latach 1926—1939. W rzeczywistości, Wisłocki redagował „Przewodnik Bibliograficzny” za lata 1920 i 1921 (wyd. we Lwowie w 1922 i 1926); opracowane przez niego roczniki za 1922 i 1923 z powodu braku wydawcy pozostały w rękopisie (obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie). Gdy wydawnictwo „Przewodnika” przejęło Ossolineum, Wisłocki był w latach 1924—1928 jego naczelnym redaktorem i redagował go nadal w latach 1929—1931 po przejściu pisma przez Związek Księgarzy Polskich. Potem redaktorami byli: Jan Muszkowski (1932) i Władysław Wołodkiewicz (1933).

Nieścista jest także informacja, że Wisłocki „w latach 1926—1939 redagował i wydawał miesięcznik »Ruch Słowiański«”. Czasopismo to zaczęło się ukazywać dopiero od listopada 1928 r. (nr 1), a jego naczelnym redaktorem był Tadeusz Lehr-Splawiński; Wisłocki był jego zastępcą aż do 1931 r. włącznie. Potem pismem kierował komitet, a Wisłocki był redaktorem odpowiedzialnym (do 1933 r.). Po przerwie pismo ukazywało się od października 1936 do wybuchu wojny w 1939 r. jako seria II i dopiero w tym okresie Wisłocki figuruje jako redaktor.

Wśród korespondentów Wisłockiego autorka wymienia prof. Dąbrowskiego bez imienia, a przecież działało wówczas kilku profesorów o tym nazwisku. Wątpliwości nasuwają się w związku z uczonym o nazwisku Kazimierz Alberti. Chodzi prawdopodobnie o literatkę i tłumaczkę literatury bułgarskiej i czeskiej na język polski — Kazimierę Alberti.

Przy okazji warto przypomnieć, zapewne spokrewnionego z W. T. Wisłockim, Adama Wisłockiego, z tytułu jego związków z Mazurami. Adam Wisłocki (zginął w 1943 r. w Oświęcimiu), geograf, pedagog i krajoznawca, przed 1939 r. pracownik MSW w Warszawie, w okresie plebiscytu był członkiem Komitetu Mazurskiego w Warszawie i współpracownikiem Adama Uziembły; kilkakrotnie przebywał na terenie plebiscytowym, ogłaszając w prasie warszawskiej artykuły o terrorze niemieckim i szykanowaniu Polaków w Prusach Wschodnich; wykonał także szereg zdjęć fotograficznych o tej tematyce, których część opublikowała prasa polska⁴.

⁴ T. Oracki, *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX w. Kartoteka uzupełnień i sprostowań* (rkps).